

DOKUMENTI

Dragutin Domjanić pri Slovencih

Alojz
Jembrih

Hrvatski pesnik iz časa moderne Dragutin Domjanić (1875–1933)¹ je eden prvih pesnikov (poleg Frana Galovića), ki je dokazal in oživil izrazne možnosti kajkavske besede. To dejstvo je samo del pravičnejšega in objektivnejšega ovrednotenja njegove poezije. Da je bila poezija tega »najfinejšega umetnika v sodobni hrvatski liriki« po krivici zapostavljena, je že leta 1941 opazil Ivan Goran Kovačić (1913–1943), ko je zapisal: »Domjaniću je bila storjena krivica, ni dvoma, in prej ali kasneje bo prišlo do revizije vrednosti njegove poezije.«² Ni potrebno posebej poudarjati sobesedila, v katerem je Domjanićeva »domača reč«, tista kajkavska »kak doma se spomina«,³ doživela zavračanje; o tem je namreč v zgodovini hrvatske književnosti dosti napisanega.⁴ Pomembno pa je vendar poudariti, da bi bilo brez Domjanićeve poezije celotno hrvatsko pesništvo osiromašeno. O tem soglašata tudi sodobna hrvatska kritika.

D. Domjanić o slovenski liriki

Zanimanje in simpatije za slovensko liriko je pokazal 25-letni Domjanić s svojim poročilom o antologiji Cvieče slovenskog pjesništva, ki jo leta 1906 izdala Matica hrvatska v izboru Frana Ilešiča.⁵

Ta Domjanićev zapis o srečanju s slovensko poezijo je nastal leta 1907, torej dve leti prej, preden je objavil svojo prvo zbirko Pjesme (1909), ki ji sledijo Kipci i popevke (1917), Izabrane pjesme (1924), V suncu i senci (1927), Pjesme (1933), Po dragome kraju (1933, postumno).⁶

¹ Dragutin Domjanić je bil rojen 12. septembra 1875 (torej istega leta kot Vladimir Vidrić) v Krčih (pri Adamovcu, tedanji okraj Sv. Ivan Zelina, danes Zelina) na posestvu staršev svoje matere Zore, plemenite Gerechtshammer, poročene z Milivojem plemenitim Domjanićem, mestnim tajnikom v Zagrebu, ki je umrl, ko je bilo malemu Dragutinu pet let (1880).

Najnovije poglede na Domjanićevo poezijo najdemo v študijah: Joža Skok, Moderno hrvatsko kajkavsko pjesništvo, Čakovec 1985, 55–78; Alojz Jembrih, Dragutin Domjanić danas, Kaj XVI, št. 1, Zagreb 1983, 25–34; Ivan Kalinski, Poetika i jezik kajkavskih pjesama Dragutina Domjanića, disertacija v rkp., Zagreb 1986 (en izvod je v NUK, signatura II 364140).

² Ivan Goran Kovačić, Pjesme međimurskoj zemlji Nikole Pavića (1941), Eseji i ocjene, Zagreb 1946, 132.

³ »Kajkavsko sem, mislim, začel pisati zato, ker sem hotel pokazati glasbo in lepoto naše kajkavske besede, v kateri lahko izrečem, kar je najintimnejše. Hotel sem oluščiti, če naj tako rečem, vse, kar je nakit, in dati samo glasbo, podoba in čustvo, ki ga vsak lahko občuti. (...) naše kajkavsko narečje, žal, vse bolj izginja. Hotel sem ohraniti nekaj pisanega in občutenega v njem.« Domjanić v pismu Božidarju Borku 1928, glej pismo 2 tu.

⁴ Prim. Leksikon pisaca Jugoslavije, knj. 1, MS, Beograd 1972, 665–668.

⁵ Prim. Savremenik, mesečnik Društva hrvatskih književnikov, leto II, Zagreb 1907, 247–248, 314–315.

⁶ Malokateri hrvatski pesnik je imel v svojem času toliko uspeha kot Domjanić. To lahko sklepamo tudi po nakladah njegovih zbirk. Pjesme (izdaja DKH) so izšle dvakrat, Kipci i popevke so doživele celo pet izdaj, zbirka Po dragom kraju pa štiri izdaje.

Ne glede na to, da se je Domjanić v prikazu omenjene antologije določil za impresionistični pristop (namesto analitičnega), nas vendar z močjo svoje besede prepričuje o resničnosti in pravilnosti svojih opažanj o slovenski poeziji.

Za Domjanića je jezik sploh, tako tudi slovenski, pomembna kvaliteta pesniške besede, zato tudi pravi: »(...) Slovenski jezik je v prvi vrsti muzikalen in med slovanskimi mu je morda enak samo ruski. Zato ni čudno, da so pesmi (v slovenščini, A. J.) tako sladke, mehke in nežne, da se jih pri nas toliko poje in da se je že tudi pozabilo, da niso hrvatske. Bralec (antologije, A. J.) bo na prvi pogled opazil znane in drage pesmi, ki se pojejo pri nas na Hrvatskem kot narodne pesmi: Davi pa je slanica padla – in – Bom šel na planince; pa umetne – Strunam in Luna sije Franceta Prešerna; – Za Hrvate naše brate Lovra Tomana; Po jezeru bliz Triglava Miroslava Vilharja; – Hej vojaki opasujmo uma svetle meče Franca Cegnarja itd.«

Ko je Domjanić bral »Cviece slovenskog pjesništva«, si ni mogel kaj, da ne bi bil potrdil: »Ko bereš slovenske pesmi, ti je žal, da nisi Slovenec, in doumeš resničnost tiste Verlainove: De la musique avant toute chose, / De la musique encore et toujours!«, in takoj nadaljuje: »Kako lahko teče njihov (Slovenec, A. J.) verz, tisti zvonki jambski značaj jezika te prav izziva, da pišeš pesmi. Kot da človeka boli tista resnost štokavskega narečja.« In res, »resnost« štokavščine je Domjanića bolela, o tem nas sam prepričuje.⁷ Z drugimi besedami, njegov kajkavski jezikovni idiom se je izkazal zanj primernejši, izraznejši in trajnejši, ker je v svoji lingvistični biti nosil več možnosti za osebnejši izraz.⁸

V svojih nadaljnjih reminiscencah kaže Domjanić tudi svoj odnos do posameznih pesnikov, zastopanih v navedeni antologiji, zato jih je zanimivo prebrati.

Za Domjanića je slovenska poezija »čisto lirična«. Tistih malo epskih ljudskih pesmi ima največ lirskih momentov, epska je morda samo obsežnost, pripominja D. Isto je pri umetnem pesništvu, pravi D. Edino Anton Aškerc je močan in moderen epik. Lirske ljudske pesmi so zelo sorodne našim, »samo okrogle« malo spominjajo na štirivrstičnice, pa tudi na slavonske variante (D. D.).

Da bi D. D. pokazal kontraste med slovansko in slovensko poezijo, piše: »To je popolna poezija (v antologiji, A. J.): tisto bolno hrepenenje te spominja na neskončne, molčeče ruske stepe, brezskrbna radost (npr. Vodnikov Zadovoljni Kranjec) pa je naša prirojena brezskrbnost. Pa vendar občutiš hladne višine Triglava in vidiš prozorno globino jezera, po katerem – čolnič plava sem in tja (M. Vilhar), potem pa vidiš v duhu domače vasice, kjer je Vrba – srečna vas domača (Prešeren). In ko se pravkar izgubi duh po travniku, te že osvežuje dih morja, našega sinjega morja, ki mu pesnik poje: O Adrija, kako naj te objame, kako te naj poljubi poglej moj! (Kette).«

Ker so v antologijo uvrščene tudi slovenske pesnice, Domjanić ne obide niti njih: »Ko govorim o liriki, mislim na dve njeni glavni prvini: srce in duša. O srcu lahko govore predvsem dame, in te so v tej antologiji dostojno zastopane: Vida Jeraj, Marica Strnadova, Ljudmila Poljanec-Nataša, Ljudmila Prunkova-Utva. Ustvarjena ljubezen srcu, / srce ustvar-

⁷ Prim. pismo 2 tu.

⁸ Glej J. Skok, nav. delo.

jeno za njo! pravi Nataša, in bralec ji mora kot kavalir verjeti. Res so slovenske ljubezenske pesmi lepe, tako kot tudi Slovenke.«

Ko je Domjanič prikazoval Cvieće slovenskog pjesništva, ni skrival svoje pesniško-ustvarjalne opredelitve, kot npr.: »Rad bi bil popolnoma objektivni, ampak reči moram, da so mi slovenski moderni mnogo bližji in simpatičnejši kot t. i. klasiki. Prav odkar se je začela slovenska moderna, se je literatura razvila kot nikoli prej. Bogate podobe, krasna razpoloženja, izbrana oblika in fino izražanje nians so značilni za to strujo.«

Ostanimo še z Domjaničem in njegovimi ocenami slovenske poezije. Gotovo je omenjena struja pustila sled tudi v njegovi poeziji; to je dal občutiti kasneje, leta 1930, nakazal pa je to že v začetku svojega prikaza.⁹ Za Cankarja pravi: mehka lirika. To so krasni verzi, polni glasbe, samo škoda, da jih v tej zbirki ni več. V Erotiki je veliko pesmi, ki bi spadale sem. Sedaj je Cankar (1907, A. J.) najmodernejši prozaik. Dragotin Kette je vsekakor najplodnejši pesnik v mladi generaciji. Ko bi dlje živel, bi imeli pesnika svetovnega slovesa. Njegov Laokoont spominja na Heinejevo Du sollst mich liebend umschlangen . . .

Oton Župančič je prvi moderni slovenski lirik. Ena njegovih zbirk se imenuje: »Čaša opojnosti. In res učinkujejo njegove pesmi opojno, včasih kot duh venečih mirt, včasih kot strastne ciklame, zdaj je v njih sonca, da zaslepi oči, zdaj so spet nežne, ko – tiho prihaja mrak, plah je njegov korak, ni ga čuti.« Domjanič ima skoraj o vsakem pesniku v antologiji kaj povedati. Tako o Antonu Aškercu: »Ko sem prvič bral Cvieće, sem iskal najmočnejšega in najizrazitejšega slovenskega pesnika – Antona Aškerca in komaj sem ga našel – na zadnjem mestu! Ali zato, ker je ‚boter in začetnik nove struje‘? Ne verjamem, da njega ni mogoče klasificirati in strpati v kako pesniško rubriko. Spomnil sem se črtice Vsevoloda Garšina – Attalea princeps: palma je v rastlinjaku previsoko zrastle, pa so se zbal, da ne bi razbila steklene strehe, in so jo odžagali pri korenini. To sem nehote pomislil, a nisem tako zloben, da bi mislil, da je bilo to hote, in ne mislim, da bi dr. Ilešič tako ravnal z Aškercem. Nisem kritik in ne bom izrekal sodbe o Aškercu. Berite vsega!«

Dragutin Domjanič pri Slovencih

Poleg povedanega je treba posvetiti pozornost tudi Domjaničevim pesniškim vzorom v slovenski liriki, pa tudi njegovim zvezam s Slovenci tistega časa in sodelovanju v nekaterih ljubljanskih časopisih. Pri tem nam brez dvoma največ pomaga korespondenca z B. Borkom,¹⁰ Radivojem Peterlinom-Petruško¹¹ in Otonom Župančičem.¹²

⁹ Glej Razgovor z Dragutinom Domjaničem tu. Prim. tudi Vatroslav Kalenič, Župančičeva motiviranost v poeziji Dragutina Domjaniča, Oton Župančič, zbornik, Ljubljana 1979, 405–416.

¹⁰ Božidar Borko (1896–1980) je bil urednik kulturne kronike časnika Jutro v Ljubljani od 1926. do 1945. leta. Njegovi prispevki v tej rubriki so bili v okviru jugoslovanskega časnikarstva zelo cenjeni. O tem je pričal tudi V. Kušan že leta 1937, ko je pisal Borku: »(...) Kulturna kronika Jutra – ena najboljših in najpopolnejših v celotnem jugoslovanskem časnikarstvu – je bila predmet razgovora v krogu nekkih književnikov, ki z veseljem spremljajo vsako resno delo.«

¹¹ Dve Domjaničevi pismi je objavil Petruška takoj po Domjaničevi smrti (7. junija 1933) v Odmevih, knj. 4, 1933, 125.

¹² Ohranilo s je eno pismo Župančiču, glej tu pismo 8.

Najprej se bomo ustavili pri Domjanićevem razgovoru iz leta 1930, bolje rečeno, intervjuju, objavljenem omenjega leta 1. februarja v ljubljanskem dnevniku Jutro. To je bilo ob Domjanićevem prihodu v Ljubljano, kjer mu je bila 14. marca prirejena svečana akademija. Ker so njegovi odgovori na zastavljena mu vprašanja še danes do neke mere aktualni, mislimo, da ni odveč kot uvod v razumevanje njegovih pisem, ki jih tu objavljamo, znova pogledati in prebrati njegova razmišljanja.

Razgovor z Dragutinom M. (ilivojem) Domjanićem

V Ljubljani se pripravlja večer na čast odličnemu hrvatskemu pesniku Dragutinu M. Domjaniću, ki je bil vedno iskren pristaš književnega sodelovanja vseh Jugoslovenov. Prinašamo razgovor našega zagrebškega sotrudnika z g. dr. Domjanićem.

Zagreb, 19. januarja

V predsedniku tukajšnjega Pen kluba in uglednem lirskega pesniku Dragutinu M. Domjaniću imamo Slovenci dolgoletnega odkritosrčnega prijatelja. O njem so pisale naše revije in časniki: tudi Jutro že dvakrat. Njegove kajkavske pesmi so po jeziku in duhu sorodne slovenski liriki. Obiskal sem ga na željo uredništva Jutra, da bi postavil odličnemu predstavitelju hrvatske literature nekatera vprašanja.

G. dr. Domjanić, ki je – kakor naš dr. Gradnik po poklicu sodnik (svetnik banskega Stola), me je ljubeznivo sprejel in mi rade volje odgovoril na zastavljena vprašanja.

Gospod doktor, – sem dejal – ki ste med Slovenci dobro znani in celo sotrudnik naših revij. Kdaj ste se začeli zanimati za naše slovstvo?

= Že v gimnaziji. L. 1893. je bil abiturientski sestanek hrvaških in slovenskih dijakov. Odtehmaj sem jel čitati slovensko prozo. Prva knjiga, ki sem jo prebral, je bil Jurčičev Deseti brat. Posodil mi jo je g. Lavrenčić, jaz pa sem mu dal v zameno neko Šenoovo knjigo.

Katere slovenske pesnike in pripovednike štejete med svoje literarne simpatije?

= Gregorčiča, Aškerca, Ketteja, Župančiča. Prešeren mi je bil malo pretežak, vsaj v mlajši dobi. Med pripovedniki čislam Jurčiča in Cankarja. Sploh pa mi je bila lirika vsekdar bolj pri srcu in sem se z njo največ ukvarjal. Zlasti Gregorčičeva Soča nam je ugajala radi svoje čudovite mehkote. Vendar mislim, da se lirika ne bi smela prevajati: preveč pristne barve zgubi.

Ali ste bili pred svetovno vojno v osebnih stikih s slovenskimi lepoglavci?

= Nisem, razen z Aškercem. Z njim sem se trikrat sestal v Opatiji, kjer sva oba letovala. Z Župančičem sem se seznanil pozneje.

Ali niso bile v oni dobi kulturne vezi med Hrvati in Slovenci živahnejše in presrečnejše?

= To vsekakor. Posebno dokler so še izhajale Mladost, Život in Nova Nada. V dobi Janežičevega Slovenskega glasnika pa smo si bili, mislim, najbližje. Jezikovno in seveda zemljepisno so nam Belokranjci najbližji, zato nam je tudi Župančič najbolj razumljiv in najbolj pri srcu.¹³ Svetovna vojna

¹³ Zanimivo je omeniti, da je Domjanić kot član JAZU od 24. aprila 1919 pisal oceno Župančičevega literarnega dela zaradi sprejema Župančiča za dopisnega člana JAZU, kar je bilo potrjeno 5. julija 1928. Ni odveč, če še enkrat pogledamo, kaj je pisal Domjanić: »(...) Oton Župančič je brez dvoma sedaj največji od slovenskih pesnikov, ki še žive, pa tudi od hrvatskih in srbskih. V slovenski književnosti se je pojavil hkrati s Kettejem, Murnom in

in povojne razmere so nas precej odtujile. Povem vam, da smo si bili nekoč prek meja slovstveno bližji kakor danes, ko nas meje več ne ločijo.

Kaj bi bilo treba storiti, da pridemo do ožjih vezi med vašimi in našimi književniki?

= Predvsem bi morali v časnikih in časopisih skrbneje zasledovati kulturno življenje pri nas in pri vas. Potrebne so medsebojne kritike. Ugodno bi vplivalo mesebno gostovanje pri revijah. Ni pa prav, da se med seboj prevajamo. Pred vojno je Slovenska Matica izdajala hrvatske knjige. Matica Hrvatska pa slovenske. Ali ne bi bilo to mogoče tudi danes? V poštev bi prišle krajše, lahko pisane knjige z nesporno umetniško vrednostjo.

Kako pa Vaši literarni načrti? Kaj delate sedaj?

= Sodne akte, same akte, da me zvečer pečejo oči. Na večje pesniško delo ne morem misliti, ob najboljši volji ne. Male pesmice pač pišem, ker ne zahtevajo mnogo časa. Največ kajkavske, v duhu narodne lirike. Sodelujem pa stalno v Hrv. Prosvjeti, Savremeniku, Književniku, kdaj pa kdaj v Ljublj. Zvonu, Odmevih in Srpskem književnem glasniku; le-sem pošiljam samo štokavske pesmi.

Z željo, da bi se izboljšali sedanji literarni stiki med Ljubljano in Zagrebom, je g. dr. Domjanić končal najin kratki razgovor.

Omenimo, da se je voditelj pogovora podpisal z začetnicama M. F.¹⁴

Da bi dobili čimbolj zaokroženo podobo Domjanićevih osebnih zvez z B. Borkom in O. Župančićem ter tako tudi s slovensko kulturo in književnostjo v dvajsetih in tridesetih letih tega stoletja sploh, mislimo, da je koristno, če brez kakršnihkoli krajsanj priložimo Domjanićeva pisma, v katerih odseva njegov čas in marsikaj drugega.

Cankarjem, ki so že umrli. V 'moderno' so prišli kot mladi. In zares so prinesli v književnost nekaj mladega in novega, boj proti starinskemu formalizmu in filistrstvu, umetniško gledanje ter manj besed in fraz, a mnogo več srca. Župančić je bil tako močan talent, da se je hitro vzdignil nad smeri in šole ter se razvil sam po sebi, in je, eden od najmlajših 'mladih', katerim so nasprotniki podtikali, da so internacionalci, protinarodni, 'razdirači' – ustvaril dela, ki so tako narodna, kot slovenska, kot pri malokaterem pesniku. Poleg tega je, ko je gledal in prikazoval kot umetnik, kar je videl s svojim pesniškim pogledom, in hkrati posredoval glasbo svojega mehkega slovenskega jezika, ta jezik tako razvil in obogatil, da je v njem lahko izražal tako finese drugih jezikov z daleč bolj neskajeno kulturno preteklostjo kot tudi nianse občutljivega modernega pesnika, obenem pa zadel topli, iskreni ton naše ljudske lirike. Župančić je zato največji umetnik slovenske besede. Njegovi ne le literarno, ampak tudi umetniško zvesti prevodi so silno obogatili slovensko književnost in pomenijo veliko kulturno vrednoto, njegove lastne pesmi pa so emanacija vsega lepega in toplega, kar lahko izrazi v pesniški obliki slovensko srce (...). Župančićev rojstni kraj Vinico deli od Hrvatske samo reka Kolpa, pa obenem ga s Hrvatsko tudi spaja, Župančić pa nam je po svojih nazorih, družabnih in literarnih zvezah tako blizu, da ga lahko imenujemo tudi svojega. In če počastimo Župančića, smo počastili tudi bratski slovenski narod. Ljetopis JAZU, knj. 41, Zagreb 1928, 111.

¹⁴ Prim. Jutro, št. 26, 1. II. 1930, 6. – Prim. Razgovor s pjesnikom hrvatskozagorskog krajolika g. Dragutinom Domjanićem, pod naslovom Vse je veselja tak puno ..., v: »15 dana«, leto III, št. 10 (15. maja), Zagreb 1933, 145–147.